

Tussenstap

Twee maanden geleden schreef secretaris-generaal Geelhoed van het Ministerie van Economische Zaken in *ESB* dat 1991 "meer dan een tussenbalans" zou moeten opleveren. Het aanpakken van de financiële problemen van de overheid zou niet alleen een kwantitatieve exercitie moeten zijn om de doelstellingen van het regeerakkoord in de lopende kabinetsperiode binnen bereik te houden, het zou ook een kwalitatieve bijdrage moeten zijn tot de oplossing van structurele knelpunten in de Nederlandse economie. Nu het kabinet met veel hangen en wurgen de tussenbalans heeft afgerond, moet worden vastgesteld dat er van die structurele versterking niet veel terecht komt. De *f* 17 miljard die het kabinet bij elkaar harkt om het financieringsstekort in 1994 tot 3,25% van het nationaal inkomen te laten dalen, zijn natuurlijk geen sinecure, maar ze vormen toch niet meer dan een pover begin van wat Geelhoed noemt de sanering van de "excentrieke collectieve sector" in ons land.

Zoals bekend ligt het niveau van de collectieve uitgaven in ons land aanmerkelijk hoger dan in België, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en andere vergelijkbare landen. Dat zou aanvaardbaar zijn als de kwaliteit van de collectieve voorzieningen hier dan ook beter zou zijn dan in de genoemde landen. Het zou dan misschien zelfs onze internationale concurrentiepositie verstevigen. Het grote verschil met de omringende landen zit echter niet in de kwaliteit van de collectieve voorzieningen, maar in het feit dat de Nederlandse overheid in veel ruimere mate dan overheden elders consumptieve overdrachten aan gezinnen verstrekt. Vooral de hoge uitgaven op het gebied van de sociale zekerheid vallen in een internationale vergelijking op. Het is in dat licht niet verwonderlijk dat het kabinet naar mogelijkheden zoekt om de uitgaven in verband met ziekte en arbeidsongeschiktheid te verminderen. Wel vreemd is het dat het kabinet de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de besparingen (*f* 1,9 miljard op de WAO en *f* 1,8 miljard op de Ziektewet) bij de sociale partners legt. Het is dubieus of dit de slaagkans van het beleid vergroot.

Ook op subsidiegebied is Nederland een buitenbeentje. De subsidiestroom bedroeg in 1990 *f* 46,9 miljard. Dat het kabinet daar nu *f* 3 miljard op wil bezuinigen is dus niet zo'n geweldige prestatie. De stijging van de tarieven van trein en bus zal ongetwijfeld veel protest oproepen, maar is niet meer dan logisch gezien de bijdragen die het Rijk nu al aan het openbaar vervoer verstrekt en gezien de doelstelling van het NMP+ om de mobiliteit te beperken. Ook het aanpakken van de subsidies op het terrein van de volkshuisvesting, jaarlijks bijna *f* 10 miljard, ligt voor de hand. Minder logisch is het dat ook de huiseigenaar met een forse lastenverzwaring wordt geconfronteerd. Het bevorderen van het eigen-woningbezit is niet alleen een door alle politieke partijen onderschreven doelstelling, maar het is uiteindelijk ook voor de Rijksbegroting een voordelige optie.

Met het verhogen van de belastingen zit het kabinet helemaal op het verkeerde spoor. De lastenverzwaring van *f* 4 à 5 miljard is wel de slechtste bijdrage die het kabinet kan leveren aan het versterken van de economische structuur. De hoogte van de collectieve-lastendruk in ons land vormt nu al een directe bedreiging voor de concurrentiepositie van Nederland in een verenigd Europa. Die druk dreigt verder op te lopen. Daarnaast ontstaat er een levensgroot gevaar dat de lastenverzwaringen zullen doorwerken in extra looneisen. Die zetten niet alleen de koppeling op de tocht, maar gaan ook ten koste van de groei van de werkgelegenheid. En dat laatste is essentieel om de internationaal gezien zeer ongunstige verhouding tussen het aantal actieve en niet-actieve inkomensstrekkers in ons land te verbeteren en zo het economische draagvlak te versterken. Dat vindt ook het kabinet, maar het verzuimt ernaar te handelen.

Het grote gevaar van de lastenverzwaring is dat, zeker bij een verslechterende conjunctuur, de negatieve spiraal weer op gang komt. De stijging van de collectieve lasten maakt arbeid duur, belemmert de toetreding van laag-productieve arbeidskrachten tot de markt en bevordert de uitstoot van 'arbeidsongeschikten' naar de sociale zekerheid. Als gevolg daarvan stijgen de sociale lasten weer. En het verband is des te sterker naarmate de koppeling tussen lonen en uitkeringen hechter is. In de afgelopen jaren is het dank zij de gunstige conjunctuur, de gematigde loonontwikkeling, de groei van de werkgelegenheid en de lastenverlichting, gelukt de spiraal te doorbreken. Maar zeker bij een afzwakkende groei kan dit mechanisme, dat de Nederlandse economie zoveel problemen heeft bezorgd, weer snel de kop opsteken. Met zijn keuze voor lastenverzwaring als gemakkelijke uitweg voor verdere ombuigingen neemt het kabinet dan ook een onverantwoord risico.

Ook daar waar wel wordt omgebogen zijn moeilijke keuzen soms uit de weg gegaan. Zo is bij de uitgaven van het Rijk de kaasschaaf toch maar weer van de plank gehaald: de prijsstijging wordt in de komende jaren slechts ten dele gecompenseerd. Opbrengst *f* 1 miljard. Letterlijk en figuurlijk een goedkoop succesje. Van de grote afweging, welke overheidstaken naar Europees niveau verschuiven en welke activiteiten beter kunnen worden gedecentraliseerd of geprivatiseerd vinden we niets terug. In de drukte van de tussenbalans heeft het kabinet kennelijk nog geen tijd gehad daarover na te denken. De tussenbalans is niet gebruikt om het excentrieke karakter van de collectieve sector in Nederland substantieel te verminderen en zo de economische structuur te versterken. In plaats daarvan heeft het kabinet vooral geworsteld met de vraag hoe het een pakket ombuigingen kon samenstellen dat de inkomensplaatjes zoveel mogelijk intact laat. Daarom zal al snel blijken dat de tussenbalans slechts een tussenstap was.

L. van der Geest